

Türkiye’de Suriyeli Sığınmacı Algısı: Gaziantep Şehri Örneği

Perception of Syrianrefugees in Turkey: Case of Gaziantep City

Mehmet Emin SÖNMEZ*
Fatih ADIGÜZEL**

Öz

Son yıllarda artan şiddet ve savaş ortamından dolayı dünyadaki sığınmacı sayısı hızla artmaktadır. Bu durumundan en fazla etkilenen ülkelerin başında ise Türkiye gelmektedir. Özellikle Suriye iç savaşı Türkiye’nin sınır kentleri başta olmak üzere büyük şehirlerine hızlı bir sığınmacı akını yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum Suriyeli sığınmacılar kadar Türkiye halkını da yakından ilgilendirmektedir. Fakat Türkiye’de sığınmacılar kendi başlarına bir problem olarak görülmekte ve sorunun çözümü için sadece sığınmacılar üzerine odaklanılmaktadır. Hâlbuki aynı mekânı paylaşmalarından dolayı sığınmacı ve yerel halkın etkileşiminin karşılıklı ele alınması gerekmektedir. Nitekim uyumlu bir sosyal ve kültürel ortamın yaratılması için sığınmacılar kadar yerel halka da büyük görevler düşmektedir. Bu durum sığınmacılar ile ilgili sorunların çözümü için yerel halkla ilgili çeşitli bilimsel çalışma yapmayı ve politikalar geliştirmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu toplumsal konuya bilimsel katkı sağlamak amacıyla yapılan bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşların Suriyeli sığınmacılar ile ilgili algılarının ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmadaönemli ölçüde sığınmacı barındıran Gaziantep şehri örneklem alanı olarak seçilmiştir. Şehirde farklı cinsiyet, yaş, meslek, mahalle ve gelir düzeyine sahip Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyla rastgele örneklem yöntemiyle anket ve mülakat yapılmıştır. Dolayısıyla çalışmada hem nicel hem de nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Böylece çalışmanın güvenilirliği daha da arttırılmıştır. Çalışmada elde edilen bulgulara göre Gaziantep şehrinde sosyal, kültürel, ekonomik düzeydeki farklılıklara bağlı olarak sığınmacılar ile ilgili algının da farklılaştığı belirlenmiştir. Şehir genelinde sığınmacıların varlığını olumsuz karşılayanların oranı ise % 45 civarındadır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli Sığınmacılar, Gaziantep Şehri, Çapraz Sorgulama, Türkiye’deki Sığınmacı Algısı.

Abstract

Due to the increasing of violence and war, the number of refugees in the world is rapidly increasing in recent years. Among countries, Turkey is the most affected one from this situation. The Syrian civil war has led a rapid refugee influx to major cities of Turkey’s border. As Syrian refugees, this case is closely related to the people live in Turkey. Refugees in Turkey are seen as a problem on their own and it is only focused on refugees for the solution. Due to sharing the same place, refugees and interaction of local people must be dealt with an entirely. As a matter of fact, refugees as well as local people have great responsibility in order to create a social cohesion and cultural environment. In this case, there should be various scientific studies on the local people and some policies should be improved at the same time in order to solve the problems which are related to refugees. This study aims a scientific contribution to this social issue and try to determine what the perception of citizens of the Republic of Turkey about Syrian refugees is. Case of Gaziantep, which mostly hosting refugees, is selected as the sample. In this context, by random questionnaires and interviews with citizens of the Republic of Turkey from the point of view of their differences of sex, age, job, district and income levels were conducted. Therefore, both of quantitative and qualitative research methods were utilized. Thus, the reliability of studying is enhanced a lot. In regard to the findings in this study, perceptions about refugees have been determined that differentiation due to differences in social, cultural, and economic levels in Gaziantep. Across the city, the rate of negative thoughts for the presence of refugees is around 45 %.

Keywords: Syrian Refugees, Gaziantep City, Cross Examination, Perception of Refugees in Turkey.

Giriş

Ortadoğu’daki savaş, çatışma ve huzursuzluk ortamı yanında Türkiye’nin göçmenler için Avrupa Kıtasına geçişte kullanılan Transit ülke olması nedeniyle Türkiye dünya ve bölge genelinde azımsanmayacak ölçüde göçmen alan ülke konumuna gelmiştir(Sirkeci, Yüceşahin ve Şeker, 2015, s. 2). IOM verilerine göre 2015 yılı itibariyle Türkiye’de 2.964.916 göçmen bulunmaktadır. Bu rakam Türkiye’nin 2015 yılına ait nüfusunun yaklaşık % 3,8’ini oluşturmaktadır(IOM, 2016). 2015 yılın Temmuz ayında, Türkiye’deki mevcut göçmenlerin %

* Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, eminsonmez@gantep.edu.tr.

** Öğretim Görevlisi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Gölhisar MYO, fadiguzel@mehmetakif.edu.tr

60,8'ini (1.805.255) son 5 yılda yoğun bir şekilde göç etmiş olan Suriyeli vatandaşlar oluşturmaktadır (UNHCR, 2016). Nitekim bu göçmenler Türkiye geneline homojen dağılmayıp genelde Türkiye-Suriye sınırındaki belli iller ile büyükşehirlerde kümelenmiştir. Sığınmacıların yoğun yaşadıkları bu alanlarda iş imkânlarının azalması, kira fiyatlarının artması gibi ekonomik rahatsızlıklar ile sosyal-kültürel farklılıklar ortaya çıkmıştır. Özellikle Gaziantep şehrinde genelde ekonomik temelli rahatsızlık göze çarpmakla beraber sosyo-kültürel anlaşmazlıklar da yaşanmaktadır. Bu zıtlıklar başat kültür ile göçle gelen ve azınlık durumundaki kültür arasındaki uyumluluk ve farklı kültürlerle sahip bireylerin kültürlenmenin gerçekleşme düzeyi ile yakından ilişkilidir.

Kültürlenme sürecinde birden fazla kültür aynı anda etkili olduğu için kültürler arası geçiş kolay değildir. Çünkü geçiş evresi aynı zamanda değişim gerektirmektedir. Bu sürecin başında birey sosyal rol ve statüleriyle ilişkisini kesmekte dolayısıyla geçmişinden ayrılma dönemine girmektedir. Daha sonra yeni rollere uyum sağlamak için adapte olma süreci başlar ve değişim gerçekleşir. Son evrede ise birey yeni rolü ve statüsü ile bütünleşmekte ve kültürel uyum gerçekleşmektedir (Montreuil ve Bourhis, 2001). Buna karşılık özellikle kültürleşmenin ilk karşılaşma evrelerinde azınlık grup üyeleri kendi durumları veya ait olduğu kültür grubunun durumu ile diğer grup veya grup üyelerinin durumlarını karşılaştırma eğilimine girerler ve genelde olumsuz yargılara varırlar (Meşe, 1999; Aliyev ve Öğülmüş, 2016). Gruplar arası bu tür olumsuzluklarla baş etmede kültürleşme stratejilerinden hangisinin benimsendiği son derece önemlidir. Gruplar arasındaki ilişkilerin gelişimi bilimsel olarak *çok kültürlülük*, *eritme potası*, *ayırma* ve *dışlama* olarak adlandırılan stratejiler başlığı altında tanımlanmıştır. Bu stratejilerden *ayrılma* stratejisi desteklediğinde *ayırma* (segregation), baskın grup tarafından göçmen grupların *marjinalleşmeler* idayattılıyorsa *dışlama* (exclusion), *kültürel çeşitlilik* destekleniyorsa uyumu temsil eden *çok kültürlülük* (multiculturalism) olarak adlandırılan stratejiler ve sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Berry, 1997, s. 10). Bütünleşme, ayrılma ve asimilasyon stratejileri ile paralel olmasına rağmen son iki strateji ise marjinalleşmenin farklılaşmış bir şekli olarak değerlendirilir. Baskın toplumun göçmenlere karşı olan bütünleşme, bireycilik stratejileri göçmenleri olumlu değerlendirerek kabul ederken asimilasyon, ayrımcı ve dışlayıcı stratejiler ise göçmenleri görmezlikten gelir veya inkâr edebilir (Van Oudenhoven, Ward ve Masgoret, 2006; Şeker, 2015, s. 17). Bu durum daha çok azınlık grubun başat kültür bireyleri ve mevcut siyasi iktidar tarafından nasıl algılandığı ile çok yakından ilişkilidir. Bu konuda göçmen gruplarla gerçekleştirilen çalışmalarda bütünleşme stratejisinin daha fazla tercih edildiği aynı zamanda uyumu da en yüksek düzeyde kolaylaştıran kültürleşme stratejisi olduğu; bunu ayrılma stratejisinin izlediği ortaya konulmuştur. Marjinalleşmenin ise en az tercih edilen strateji olduğu gözlenmiştir. Kültürleşme sürecinin sadece göçmen deneyimleri ile bağlantılı ele alınması yeterli değildir. Çünkü iki grubun etkileşimi sonucu karşılıklı bir değişim süreci yaşanmaktadır (Şeker, 2015, s. 16). Eğer yerleşilen toplumla bireyin köken toplumunda edindiği kültürel özellikler uyuşmazsa, kültürel mesafe artar ve bireyi kültürlenme sürecinde olumsuz etkiler. Bireyin ya da grubun tercih ettiği kültürlenme stratejisinin baskın grup tarafından kabul edilip edilmemesi kültürlenme süreci açısından önemlidir (Aliyev ve Öğülmüş, 2016). Kültürlenme sürecinde en önemli sorunlardan biri kültürler arası çatışmadan kaynaklı kültürlenme stresinin ortaya çıkmasıdır (Romero ve Roberts, 2003, s. 173). Kültürleşme stresinin, sosyo-demografik özellikler, göç öncesi deneyimler, baskın toplumun sosyal bağlamı, göç sonrası *kültürleşme deneyimi* ve kültürleşme kazanımları gibi farklı taraftarları bulunmaktadır. Yapılan farklı çalışmalarda düşük sosyo-ekonomik durum, kültürel çeşitliliğe baskın toplumun yaklaşımı, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, dil yeterliliği, bilişsel stiller ve kültürler arası deneyimlerin de ayrıca *kültürleşme stresini* etkilediği görülmüştür (Şeker, 2015). Ayrıca göçmenlerle beraber ulus-devletlerde fiziksel sınırlara bağlı olmayan bir toplum oluşmakta ve bu toplum küresel yapı içerisinde kendi ağlarını oluşturarak göçmen sirkülasyonunu çeşitli formlarda devam ettirmekte ve kaynak ülkeye

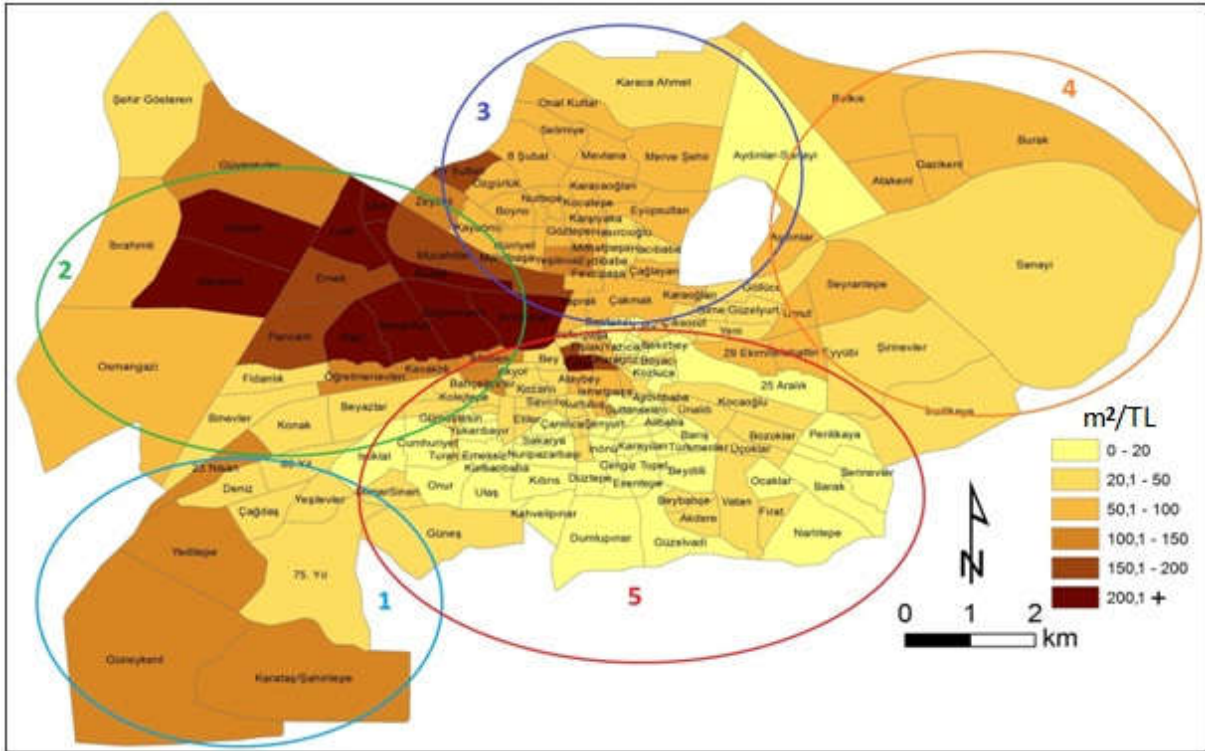
bağlarını koparmamaktadır(Marfleet, 2006'ya atfen O'Neill, 2013, s. 75). Bu durum resmi rakamlarla yaklaşık 2 milyon Suriyeli sığınmacı barındıran Türkiye'nin sığınmacılara yönelik ciddi politikalar üretmesini de güçleştirmektedir. Özellikle İstanbul, Gaziantep, Hatay, Kilis ve Şanlıurfa gibi belli illerde ve alanlarda yoğunlaşmış olan Suriyeli sığınmacıların köken kültürlerinden sıyrılmaları ve yerel halkın bu kültürü özümsemesini güçleştirmektedir.

Çalışmada yaklaşık 300 bin Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapan Gaziantep şehri ele alınmıştır. Şehirde sığınmacıların özellikle düşük gelirli gecekondu alanlarında yoğunlaşmış olması (Şönmez, 2016: 396) sığınmacılar ile yerel halk arasındaki etkileşimi ve dolayısıyla toplumsal entegrasyonu da güçleştirmektedir. Entegrasyondaki eksiklikler ise Gaziantep şehrinde sığınmacılara yönelik olumsuz algının oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada Gaziantep şehrindeki Türk vatandaşların Suriyeli sığınmacılara karşı algıları, olumsuz algılarının altındaki nedenler ve bu algıların ilerde kültürel stratejilerden hangisine evrilebileceğiidelenmiş ve tartışılmıştır. Şehrin sosyal, kültürel, ekonomik ve demografik özellikleri dikkate alındığında bu çalışmada Gaziantep şehri ile ilgili elde edilecek bulguların Türkiye'yi de kabaca özetleyeceği düşünülebilir.

Materyal ve Yöntem

Çalışmada 310 kişi ile anket yapılmış ve 10 kişi ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir. Anketler Surveey programında değerlendirilmiş ve çapraz tablolamaya tabi tutulmuştur. Yüz yüze mülakatlardan elde edilen veriler ise kodlama yapılarak değerlendirilmiştir. Anket ve mülakata katılan bireylerin dağılımı büyük ölçüde şehrin genel demografik, sosyal, kültürel ve ekonomik dağılımına uyacak şekilde belirlenmiştir. Gaziantep şehrinin arazi rayiç bedelleri, kira giderleri ve gözlemler dâhilinde ele alındığında üç farklı bölgeye ayırmak mümkündür. Bunlardan gelir düzeyi yüksek olan alanlar dikkate alındığında,örneğin şehrin sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan en ileri kesiminin yaşadığı İbrahimli Bölgesi (Şekil 1'de 2 nolu alan) aynı zamanda şehir nüfusunun yaklaşık % 15'ini oluşturmaktadır. Bu bölgede uygulanan anket oranı % 19 civarındadır. Şehrin sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan orta gelirli kesimi ise Karataş Bölgesinde yaşamaktadır. Toplam nüfusun yaklaşık % 25'inin yaşadığı Karataş bölgesinde (Şekil 1'de 1 nolu alan),anketlerin yaklaşık % 30'u yapılmıştır. Geriye kalan nüfusun yaklaşık % 55'i şehir çekirdeğinin çevresinde kümelenmiş ve daha çok 1990'lı yıllardan sonra ortaya çıkmış Karşıyaka ve Cumhuriyet merkezli kenar mahallelerde yaşamaktadır. Gelir seviyesi daha çok 2 bin TL'nin altında olan bu bölgede altyapı, çevre kirliliği ve sosyo-kültürel faaliyetler son derece düşüktür ve kabaca Karşıyaka-Cumhuriyet-Gazikent (Şekil 1'de 3,4,5nolu alan) Bölgesi olarak adlandırdığımız bu alanda yaşamaktadır. Çalışmada yapılan anketlerin yaklaşık % 51'i bu mahallelerde uygulanmıştır. Böylece ankete katılanların şehrin genel demografik yapısına uygunluğu sağlanmıştır.

Anketler ve görüşmeler mahalle ve şehrin genel sorunları özelinde ele alınmıştır. Nitekim uygulanan anketin başlığı *Gaziantep Şehrinin Geneli ve Mahalle Sorunlarının Belirlenmesi* başlığı altında düzenlenmiştir. Bu başlıkta *Suriyeli Sığınmacılar* sözcüğünün kullanılmamasındaki temel amaç anket ve mülakata katılanların zihinlerinde bir ön yargı oluşturmamaktır. Çünkü *Suriyeli Sığınmacı algısı* birçok bireyin birlikte yaşama deneyiminden ziyade duyum ve medyadan kaynaklanmaktadır. Böylece sığınmacılara karşı vatandaşların *algısını* ele alan bu çalışmada çok daha objektif sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 1. Gaziantep şehrinin arazi rayiç bedelleri (m²/TL).

Ayrıca çalışmada cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek ve yaş dağılımının da şehrin demografik yapısıyla dengeli olmasına dikkat edilmiştir. Buna göre ankete katılanların % 54,8'i erkek, % 45,2'si kadınlardan oluşmaktadır. Katılımcıların yaklaşık % 30'u ilkokul, % 17'si ortaokul, % 28'i lise, % 19'u lisans ve lisansüstü eğitim yapmışken, yaklaşık % 6'sı ise okur-yazar değildir. Ankete katılanların yaklaşık % 15'i 15-24 yaş aralığındaki yeni kuşaktan oluşurken, yaklaşık % 58'i 25-49 yaş aralığında ve aynı zamanda iş hayatında daha aktif olan orta kuşaktan ve geriye kalan % 27'lik kesim ise 3. ve 4. kuşağı içeren 50 yaş ve üzeri bireylerden oluşmaktadır. Meslek grupları içinde ise en yüksek kitleyi yaklaşık % 32 ile işsizler ve ev hanımları oluştururken, bunları yaklaşık % 30 ile işçiler, % 13 ile memurlar, % 10 ile esnaf, % 9 ile öğrenciler ve % 6 ile emekliler takip etmektedir.

Ankete katılanlara öncelikle yaşadıkları mahalledeki sorunlar, daha sonrasında ise şehrin genel sorunlarına yönelik sorular sorulmuştur. Buradaki temel amaç yaşam alanlarında kendilerini doğrudan ilgilendiren sorunların tespit edilmesi ve genel ölçekte bunun ne kadar değişim gösterdiğinin belirlenmesidir. Özellikle yaşam alanlarındaki (mahalle) sorunlara bakış açılarının yaşanmışlık üzerinden daha gerçekçi olmasını sağlarken buna karşılık genel sorunlarda daha çok çevreden (arkadaş, medya, aile vb.) etkilenilmesi ise oluşturulan *algıyla* yakından ilişkilidir. Bu nedenle çalışmadaki analizler daha çok bu iki farklı mekâna ait elde edilen verilerin karşılaştırılması ile şekillenmiştir.

Bulgular

Çalışmada sosyal sınıfların oluşumunda önemli etkisi olan meslek grupları, ekonomik gelir (kira bedeli üzerinden) parametreleri ile yaşanan mahalle, şehrin genel sorunları ve sığınmacıların neden problem teşkil ettikleri Surveey programında çapraz sorgulamaya tabi tutulmuştur. Bu sorgulamalar sonucunda tablo 1-6 oluşturulmuştur.

Meslek grupları içinde yaşadıkları mahalle özelinde sığınmacıları en büyük sorun olarak görenlerin başında emekliler gelmektedir. Emeklilerin % 23'ü, öğrenci ve ev hanımlarının % 20'si, işçi ve esnafın % 19'u ve işsizler ile memurların % 18'i yaşadıkları mahallede en önemli sorunun Suriyeli sığınmacılar olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 1. Meslek gruplarına göre ikamet edilen mahalledeki sorunların çapraz tablolama analizi (%).

Yaşadığınız mahalledeki en önemli sorunlar nelerdir?								
Meslek Grubu	Ekonomik Sorunlar	Güvenlik	Sığınmacılar	Çevre Kirliliği	Sosyal-Kültürel Eksiklikler	Altyapı	Çarpık Kentleşme	Ulaşım
Memur	6	14	18	18	6	11	9	18
İşçi	15	11	19	16	11	11	6	11
Esnaf	8	11	19	19	7	14	8	14
Emekli	11	17	23	17	6	14	3	9
İşsiz	18	18	18	17	10	7	5	7
Ev hanımı	16	10	20	16	11	9	6	12
Öğrenci	13	9	20	16	17	12	2	11

Gaziantep şehri geneline baktığımızda sığınmacıları en büyük sorun olarak gören meslek grubu esnaflardır. Esnafların % 55'i, işsizlerin % 53'ü, öğrencilerin % 52'si, işçilerin % 45'i, memurların % 44'ü ve ev hanımlarının % 42'si Suriyeli sığınmacıları Gaziantep şehrinin genel sorunlarının en önemli nedeni olduğunu düşünmektedirler (Tablo 2).

Tablo 2. Meslek gruplarına göre Gaziantep şehri genelindeki sorunların çapraz tablolama analizi (%).

Sizce Gaziantep şehrinin en büyük sorunu aşağıdakilerden hangisidir?						
Meslek Grubu	Alt Yapı	Ekonomik Sorunlar	Sığınmacılar	Çevre Kirliliği	Ulaşım	Çarpık Kentleşme
Memur	10	24	44	0	15	7
İşçi	4	35	45	6	6	4
Esnaf	13	14	55	6	6	6
Emekli	5	52	28	5	5	5
İşsiz	0	22	53	8	4	13
Ev hanımı	2	41	42	5	3	7
Öğrenci	6	13	52	6	3	20

Sığınmacıların sorun olma sebeplerine baktığımızda en önemli nedenin kira fiyatlarındaki artış olduğu görülmektedir. Kira fiyatlarındaki artış nedeniyle sığınmacıları sorun olarak görenler arasında ilk sırayı emekliler almaktadır. Emeklilerin yaklaşık % 52'si, ev hanımlarının % 50'si, işçilerin % 41'i, memurların % 40'ı, öğrencilerin % 37'si ile işsizler ve esnafların % 27'si kira fiyatlarındaki artıştan sığınmacıları sorumlu tutmaktadır. Sığınmacıları sorun olarak görme nedenlerinden bir diğeri de suç oranlarının artmasıdır. Suç oranında artışı mültecilere bağlayanlar arasında ilk sırada memurlar yer almaktadır. Memurların % 34'ü, esnafın % 20'si, emekli ve öğrencilerin % 16'sı, işçilerin % 15'i ve işsizler ile ev hanımlarının % 13'ü suç oranlarındaki artış ile Suriyeli sığınmacılar arasında ilişki olduğunu düşünmektedir. Sığınmacıların işsizliğe neden olduklarını düşünenler arasında ise ilk sırayı işsizler almaktadır. İşsizlerin % 21'i, işçilerin % 18'i, ev hanımlarının % 14'ü, esnafın % 13'ü, memurların % 12'si, öğrencilerin % 6'sı ve emeklilerin % 5'i Gaziantep şehrindeki işsizliğin Suriyeli sığınmacılardan kaynaklandığını düşünmektedir. Sığınmacıların toplumsal çatışmaya neden olduklarını düşünenlerin başında ise öğrenciler gelmektedir. Öğrencilerin % 21'i, işsizler ve esnafın % 13'ü, emeklilerin % 11'i ev hanımlarının % 7'si işçilerin % 6'sı memurların % 2'si sığınmacıların toplumsal çatışmaya neden oldukları kanaatinde dirler. Bunun yanında sığınmacıları sorun olarak görmeyenlerin oranı da yüksektir. Sığınmacıları sorun olarak görmeyenler arasında ilk sırayı esnaflar almaktadır. Bunları sırasıyla işsizler, öğrenciler, işçiler, emekliler, ev hanımları ve memurlar takip etmektedir.

Tablo 3. Meslek gruplarına göre sığınmacıların sorun olmasının nedenlerinin çapraz tablolama analizi (%).

Yaşadığınız mahallede en büyük sorun sığınmacılar ise sebebi nedir?					
Meslek Grubu	İşsizlik	Kira Fiyatlarının Artması	Suç Oranlarının Artması	Toplumsal Çatışma	Sorun Olarak Görmüyorum
Memur	12	40	34	2	12
İşçi	18	41	15	6	20
Esnaf	13	27	20	13	27
Emekli	5	52	16	11	16
İşsiz	21	27	13	13	26
Ev hanımı	14	50	13	7	16
Öğrenci	6	37	16	21	20

Sığınmacılar ile ekonomik düzey (kira bedelleri üzerinden) arasındaki ilişkide de ciddi farklılıklar göze çarpmaktadır. Mahalleler özelinde 250-500 TL aralığında kira ödeyenlerin % 21'i, 501-1000 TL kira ödeyenlerin % 23'ü ve 1000 TL üzeri kira ödeyenlerin sadece % 4'ü sığınmacıları önemli bir sorun olarak görmektedir (Tablo 4).

Tablo 4. Kira bedeline göre sığınmacıların sorun olmasının nedenlerinin çapraz tablolama analizi (%).

Yaşadığınız mahalledeki en önemli sorunlar nelerdir?								
Kira Bedeli	Ekonomik Sorunlar	Güvenlik	Sığınmacılar	Çevre Kirliliği	Sosyal-Kültürel Eksiklik	Altyapı	Çarpık Kentleşme	Ulaşım
250-500 TL	18	16	21	15	9	5	8	8
501-1000 TL	12	8	23	16	11	14	3	13
1000 TL ve üzeri	8	12	4	12	12	12	12	28

Gaziantep şehri genelinde ise sığınmacılar çok daha büyük sorun olarak görülmektedir. 250-500 TL aralığında kira bedeli ödeyenlerin % 49'u, 501-1000 TL aralığında kira ödeyenlerin % 47'si ve 1000 TL üzeri kira ödeyenlerin % 51'i sığınmacıları şehirdeki en önemli sorun olarak görmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Kira bedeline göre sığınmacıların sorun olmasının nedenlerinin çapraz tablolama analizi (%).

Sizce Gaziantep şehrinin en büyük sorunu aşağıdakilerden hangisidir?						
Kira Bedeli	Altyapı	Ekonomik Sorunlar	Sığınmacılar	Çevre Kirliliği	Ulaşım	Çarpık Kentleşme
250-500 TL	4	28	49	10	1	8
501-1000 TL	4	30	47	4	6	9
1000 TL ve üzeri	12	25	51	0	12	0

Yaşadıkları mahalledeki sığınmacılar ile ilgili sorunların kaynağı ve ekonomik düzey arasındaki ilişkiye baktığımızda meslek gruplarında olduğu gibi bu ilişkide de ilk sırayı kira fiyatlarındaki artış olduğu belirtilmiştir. Fakat bu durum da gelir seviyesine bağlı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin 250-500 TL kira bedeli ödeyenlerin % 61'i ve 501-1000 TL arasında kira ödeyenlerin % 47'si kira fiyatlarındaki artıştan dolayı sığınmacıları sorun olarak görmektedir. Buna karşılık 1000 TL üzeri kira ödeyenlerin sadece % 12'i sığınmacıları mahallelerinde önemli bir sorun olarak görmekte ve bu sorunun nedenini kira fiyatlarındaki artış olarak belirtmektedir. 1000 TL üzeri kira ödeyenlerin geriye kalan % 88'i ise sığınmacıları mahallelerinde bir sorun olarak görmemektedirler (Tablo 6).

Tablo 6. Kira bedeline göre sığınmacıların sorun olarak görülüp-görülmediğinin çapraz tablolama analizi (%).

Yaşadığınız mahallede en büyük sorun sığınmacılar ise sebebi nedir?					
Kira Bedeli	İşsizlik	Kira Fiyatlarının Artması	Suç Oranlarının Artması	Toplumsal Çatışma	Sorun Olarak Görmüyorum
250-500 TL	13	61	15	5	6

501-1000 TL	25	47	18	6	4
1000 TL ve üzeri	0	12	0	0	88

Anket verilerinin genelinde ise mahalledeki sorunların başında sığınmacıların geldiğini düşünenlerin oranı % 18,28'dir. Şehir genelinde bu oran % 44,35 gibi çok daha yüksek seviyelere çıkmaktadır. Kira fiyatlarındaki artış ise sığınmacıların sorun olarak görülmesindeki temel neden olarak görülmektedir. Nitekim ankete katılanların % 39,69'u kira fiyatlarındaki artışı sığınmacılara bağlamaktadır. Sorun olarak görmeyenlerin oranı ise % 19,03'tür. Suç oranındaki artışı sığınmacılara bağlayanların oranı ise % 17,74 seviyelerindedir. Ankete katılanların % 14,51'i ise işsizliğe sebep oldukları gerekçesiyle sığınmacıları sorun olarak görmektedir. Sığınmacıların toplumsal çatışmaya neden olduğunu ve bu yüzden sorun olarak gördüğünü belirtenlerin oranı ise en düşük olup, % 9,03'tür (Tablo 7).

Tablo 7. Sığınmacıların sorun olarak görülmesinin mahalleler, Gaziantep şehri genelindeki nedenleri (%).

Mahallenizin en önemli sorunu nedir?	Sayı		Oran	
Ekonomik sorunlar	42		13,45	
Güvenlik yetersizliği	38		12,12	
Sığınmacılar	57		18,28	
Çevre kirliliği	49		16,01	
Sosyal-Kültürel eksiklikler	33		10,67	
Altyapı yetersizliği	34		11,12	
Çarpık kentleşme	20		6,34	
Ulaşım	37		12,01	
Gaziantep şehrinin en önemli sorunu nedir?	Sayı		Oran	
Altyapı yetersizliği	17		5,5	
Ekonomik sorunlar	93		30,09	
Sığınmacılar	137		44,35	
Çevre kirliliği	17		5,5	
Ulaşım	20		6,47	
Çarpık kentleşme	25		8,09	
Sığınmacılar sorun ise sebebi nedir?	Sayı		Oran	
İşsizlik	45		14,51	
Kira fiyatlarının artması	123		39,69	
Suç oranlarının artması	55		17,74	
Toplumsal çatışma	28		9,03	
Sorun olarak görmüyorum	59		19,03	

Tablo 7 dikkate alındığında sığınmacıların mahalle özelinde sorun olarak görülme oranının şehir geneline göre çok düşük olduğu görülmektedir. Sorun olarak görülmesinin altında yatan temel etkenin ise kira fiyatlarındaki artış olduğu belirlenmiştir. Kira fiyatlarındaki artıştan en fazla düşük gelirlilerin etkilendiği görülmektedir.

Yüz yüze yaptığımız görüşmelerde ise “*Oturduğunuz mahalle ve Gaziantep şehrinin en önemli sorunu nedir?*” sorusu sorulmuştur.

Buna göre;

(G1): “*En fazla maddi sorunlar ve gençlerin yetişme tarzı beni rahatsız ediyor özellikle madde bağımlılığı beni rahatsız ediyor. Şehirde ise hava kirliliği ve trafik beni en fazla rahatsız etmektedir. İnsan akşamları soba dumanından dışarı çıkamıyor. Bir de su sorunu var, su parası çok ödiyoruz...*”

(G2): “*Güvenlik sorunu olabilir. Şehir de dâhilse, bence eğitim çok sorunludur. Bir de gençler televizyonlara çok bakıyor, modelleri yok, Türk geleneklerine göre bir model yok. Ayrıca trafik, tramvay her tarafı mahvetti...*”

(G5): “*İşsizlik en önemli sorunlardan. Çocuklar okuyor ama iş bulamıyor. Devletin bu konudaki politikaları eksik. Ayrıca altyapı eksik, en ufak bir kar yağışında şehir felç oluyor. Belediye yolları bir yapılıp bir kaldırılıyor. Yazık devletin parasına. Tarif de önemli bir sorundur. Geremediği sürece araç kullanmıyorum...*”

(G6):“Çarpık kentleşme ve trafik en önemli sorunların başında gelmektedir. Özellikle şehir merkezine gidemiyoruz. Çok sıkışık. Çevre kirliliği önemli boyutlara ulaştı. Kültür varlıkları kısmen korunuyor ama kültürel aktiviteler yetersiz, büyükşehir olan Gaziantep’e yakışmıyor...”

(G8):“Trafiktir. Yani ulaşım. Bunun yanında sosyal hayat sıfırdır. Değişiklik yok. Her şey geriye gidiyor. Şehrin havası çok kirli, özellikle soba dumanı. Bunlar denetlenmiyor da. Eğitim sorunu var. Çocukların ve gençlerin sosyal aktivitelerini yapabileceği alan kısıtlı. Bu suç oranlarını arttırıyor bence...”

Fakat görüşmecilerin hiç birinin sığınmacılara doğrudan değinmemesi üzerine “sizde mahallenizdeki ve Gaziantep şehrindeki sığınmacılar sorun mudur?” sorusu sorulmuştur.

Buna göre;

(G1):“Büyük sorun, yani onların yüzünden insanlar kiralık ev bulamıyor, oturamıyor. İş konusu, Türkler 50 kâğıda çalışıyorsa, bunlar 20 kâğıda çalışıyor. Adam geliyor dükkân açıyor, maliyesi yok, vergisi yok, kirayı veriyor, işletiyor. Kendi dükkânlarından ve kendilerinden alışveriş yapıyorlar. Resmen ayrımcılık yapıyorlar. Evimin önündeki parkta erkekleri nargileyi alıp, uzanıyor, yatıyorlar. Parka gidemiyoruz, evin önü hem de. Kadına da saygıları yok erkeğe de.”

(G2):“Ailelerin bozulmasına sebep oluyorlar. Bizim ahlakımızı bozuyor, ikinci evlilikler fazla oluyor, olmaz bize göre değil. Parklarda Suriyelilerden bize yer kalmıyor. Hastanelerde yer yok. Yaşadığım bir tartışma falan yok ama onlarla. Çocuklarım iş bulamıyor.”

Çocuklarımız inşaatta çalışır mı, sığınmacılar genelde o işlerde çalışır? Sorusuna;

(G2):“Hayır benim çocuklarım inşaata çalışmaz, okudukları için çalışmaz. Benim çocuklar inşaat işi temelinden de yetişmemişler. Bir de bu Suriyeliler dükkân açıyor, levhaları hep Arapça, yahu Türkiye’de miyiz, Suriye’de mi?”

(G3):“Sığınmacıların yaşadığı bölgede oturmak istemiyorum. Özellikle çocuklarımın onlardan uzak durması için daha pahalı bir yere taşındım.”

(G5):“Artık eskisi gibi parka gitmiyoruz, her taraf Suriyeli dolu, geçen bir bayan arkadaş geç saatte beni aradı ve sokaklarda çok Suriyeli var diye gidip kendisini almamı istedi, gece gece gidip kızı aldım. Param olsa oturduğumuz mahallede 1 gün kalmam.”

(G6):“Kültür uyumsuzluğu var, onlara genelde 11-12-1-2’ye kadar parklarda bize ters geliyor. Ne kadar Müslüman da olsa bizle bir kültür uyumsuzluğu var. Hiç saygıları yok. Edep falan yok bunlarda. Hastanede aynı koşu yatan hastaya saygıları yok, hiç demiyorlar insanlar rahatsız oluyor mu, bağırarak konuşuyorlar.”

(G8):“Suriyelilere yapılan yatırım, kendi vatandaşımıza yapılmıyor. Kendi vatanlarına geri dönmeleri gerek. Kiralar çok arttı. Ev kiraları bin TL’nin üstüne çıktı, insanlar kirayı ödeyemiyor. 500 TL olan evi Suriyeliler yüzünden 3 katına veriyorlar. Gitsinler de rahatlasak.”

Bunun diğer bir örneğini ise kendimiz gözlemleyebilmekteyiz. Örneğin **Emlakçılar:** “Suriyelilerin olmadığı bir yer istiyorsanız bulabilirim, ama daha yüksek fiyat istiyorlar.”

Sonuç ve Tartışma

Sığınmacıların sorun olarak görülmesinde yaşam deneyimlerinden ziyade algıyla (medya ve duyular) ilişkili olduğu görülmektedir.

Anketlerden üretilen tabloların tamamında mahalleler özelinde ve şehir genelinde Suriyeli sığınmacılar en önemli sorun olarak belirlenmiştir. Aslında mahalleler geneline baktığımızda (Tablo1) sığınmacılar en önemli sorun olarak görülmele beraber(%18,28)çevre kirliliği, ekonomik sorunlar, güvenlik ve altyapı gibi diğer sorunlarla yakın seviyelerde olduğunu görmekteyiz (Tablo 7). Bu durum bireylerin yaşadıkları ortamda Suriyeli sığınmacılar ile birebir yaşadıkları sorunların düşük seviyede olduğuna önemli bir kanıttır. Fakat Gaziantep şehri genelindeki sorunlar içinde Suriyeli sığınmacıların % 50 gibi yüksek bir oranla ilk sırada yer aldıklarını görmekteyiz. Bu durum sığınmacılar ile ilgili bireysel problemlerin ve yaşanmışlık üzerinden daha düşük olduğunu fakat medya ve çevredeki duyuların algıyı önemli ölçüde yönlendirdiğini göstermektedir. Nitekim yüz yüze yapılan görüşmelerde şehrin genel sorunları üzerine konuşulurken, görüşmeciler ilk etapta çevre,

altyapı ve ekonomi gibi farklı sorunlardan bahsetmişler, fakat görüşmecilere Suriyeli sığınmacıların sorun teşkil edip etmediği sorulduğunda, görüşmecilerin çoğu bir şekilde sığınmacıların en önemli sorun olduğunu ifade etmişlerdir. Hâlbuki 10 görüşmecinin hiç biri ilk etapta sığınmacıların mahalle özelinde şehir genel sorunları arasında değerlendirmemiştir. Dolayısıyla Gaziantep'te sığınmacılar ile ilgili algının belli oranda önyargı, duyum, algıda seçicilik ve yönlendirmelerden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Örneğin Türk vatandaşlarından birçok kişi Gaziantep şehrinde araç kullanırken kuralları çiğnemekte, birçok hırsızlık olayına karışmakta, cinayet işlemekte veya toplumu rahatsız edici hareketlerde bulunmaktadır. Bu olaylara her ne kadar belli ölçüde tepki gösterilse de Suriyeli sığınmacılara gösterilen tepki çok daha kalıcı ve fazladır. Dolayısıyla bu olumsuz algı ileride daha yüksek seviyelere çıkabilir.

Gaziantep'te sığınmacılar ile ilgili sorunların başında ekonomik olanı gelmektedir.

Gerçekten de sığınmacı ve mültecilerin ekonomik politikalar açısından çeşitli olumsuz sonuçlar yarattığı bilinmektedir. Özellikle toplulukların kıt ekonomik kaynaklar için rekabet etmesi sığınmacılara karşı tutumda ve sığınmacıların ötekileştirilmesinde sorunun özünü oluşturduğu (Clark, 2008: 211) açıkça ortaya konulmuştur. Bu çalışmada da özellikle kira fiyatlarındaki artışın sığınmacılar ile bağlantılı olduğu düşünülmüş, sığınmacıların sorun olarak görülmesindeki temel neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Kira fiyatlarındaki artışa bağlı olarak gelişen tepkilerde her ne kadar haklılık payı varsa da işsizlik konusunda aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Nitekim çalışmada işsizlerin sadece % 18'i ve işçilerin % 19'u mahallelerinde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sorun olarak görmektedir. Bunun yanında iş olanakları veya işçi ücretleri ile ilgili herhangi bir sorunu bulunmayan ev hanımları ve öğrenciler arasında bu oran mahalle bazında işsizler ve işçilere göre daha yüksek olup, % 20 civarındadır. Nitekim kıt kaynaklar rekabeti nedeniyle yerli nüfus ile yabancılar arasındaki çatışmalar sadece Gaziantep ve Türkiye'ye özgü olmayıp Avrupa'da da sorun olarak algılanmaktadır. Örneğin İngiltere'de göçmenlerin zamanla sosyal düzeni tehdit eden varlıklar olarak görülmesinde ekonomik nedenlerin etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda yabancı çalışanların da zamanla hem siyasi hem de iş yerlerinde giderek militanlaştıkları söylenmektedir (Erbaş, 2007, s. 308). Dolayısıyla devlet kurumları, STK'lar ve ekonomik kökenli özel kuruluşların bu konuya eğilmeleri zorunludur. Örneğin kira fiyatlarında yapılacak bir düzenleme sığınmacılara bakış açısını önemli ölçüde değiştirecektir. Bunun yanında sığınmacılara konut temini de düşünülebilir diğer çözümlerden biridir. Fakat yapılan çalışmalarda bu durumun da olumsuz algı yarattığı belirlenmiştir. Çünkü insani yardım dernekleri tarafından sığınmacılara/mültecilere verilen desteklerin sığınmacılara ayrıcalık olarak hissedildiği ve yerel topluluklarda gücenmelere, kızgınlıklara neden olduğu belirtilmektedir (Bakewell, 2001). Buna karşılık özellikle sığınmacılara yönelik yardımlar dış destekli ve yüksek miktarda ise yerel halk da bundan olumlu etkilenebilmektedir. Nitekim yapılan bir çalışmada sığınmacıların yerel halk tarafından algılanışı ile sığınmacıların toplumdaki ekonomik fonksiyonları arasında bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Eğer yerel topluluğun sığınmacıların kabullenmeleri bekleniyorsa ekonomik desteğin önemli bir araç olduğu ifade edilmektedir. Afrika'da, Gana'da sığınmacılarla yerli halk arasındaki ilişkiler üzerinde yapılan bir çalışmada yerli halkın % 47'sinin sığınmacıların olumlu bir algıyla değerlendirdiğini ve bunda dışarıdan gelen ekonomik katkının ve yardımların etkili olduğu görülmektedir (Agblorti, 2006).

Gerçekten de birçok gelişmiş ülkede göçmenlerle entegrasyonun gerçekleşebilmesinde, kısa vadede göçmenlerin yaşam standardının iyileştirmeyi hedefleyen hukuksal/siyasal ve ekonomik boyutlara verilmekte olduğu görülmekte, orta vadede sosyal ve kültürel mekanizmalarca süreç iyileştirilmeye çalışılmaktadır (Türker ve Yıldız, 2015, s. 37). Bu nedenle Türkiye'de öncelikle yapılması gereken ekonomik yeterliliğin sağlanması ve bunun

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını ihmal edilmeden uygulanmasıdır. Dolayısıyla ekonomik kökenli politikaların uygulanabilmesi için de toplumun sığınmacı algısının doğru yönlendirilmesi gerekmektedir.

Çalışma kültürlenme stratejileriyle ilişkilendirildiğinde Gaziantep şehrinde Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılar ile olan ilişkilerinde ayırma ve dışlama stratejilerine yöneldiği görülmektedir.

Ekonomik temelli çeşitli sorunlar yanında kültürleşmenin önüne geçme ihtimali olan çeşitli sosyal-kültürel sorunlar da bulunmaktadır. Ekonomik temelli sıkıntıların temelinde kira fiyatları yer alırken, toplumsal entegrasyonun önündeki engeller genelde kültürel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Kültürel farklılıkların aşılmasında sığınmacıların yerel kültürü tanınması amacıyla oryantasyona ve özellikle Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde olduğu gibi kurslara tabi tutulması mümkündür. Özellikle yerel kültürün hassasiyetlerinin iyi tanıtılması ve mültecilerin bunları doğru algılamaları son derece önemlidir. Bunun yanında sığınmacıların kültürel özelliklerinin medya, kamu kuruluşları, billboardlar ve broşürlerle tanıtılması da olasıdır. Bu durum kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunların kartopu gibi giderek büyümesinin ve bir sorun olmasının önüne geçebilir. Fakat önlem alınmadığı takdirde kültürel ayrışma ve çatışma kaynaklı dışlama ve ayrışmaya neden olacaktır.

Çünkü;

Özellikle yaşam alanlarını ayırmada istekli olan (G3 ve G5) gibi, ekonomik temelli sorunların Suriyeli sığınmacılara bağlı olarak arttığını düşünen (G1, G2 ve G8) gibi ve kültürel uyumsuzluğu ileri süren (G2, G5 ve G6) gibi görüşmeciler Gaziantep şehri ve mahallelerindeki sorunu Suriyeli sığınmacılara bağlamışlardır. Dolayısıyla görüşme yapılan bireylerin neredeyse tamamı Suriyeli sığınmacıları kültürel veya ekonomik anlamda çeşitli sorunların temel nedeni olarak görmektedirler.

Böylece toplumun *marjinalleşmeye* yöneldiğini ve bu durumun ileride *toplumsal ayrışmaya* neden olabileceğini söyleyebiliriz. Çünkü «*Gitseler de Kurtulsak*» en fazla kullanılan cümlelerin başında gelmektedir. Ayrıca görüşmeciler Suriyeli sığınmacılar ile yer yer çeşitli anlaşmazlıkların yaşandığını ve kavga boyutuna dönüştüğü de beyan etmişlerdir (G1, G5, G6).

Dünyadaki siyasi kaynama devam ettikçe Türkiye'nin uluslararası göçmen tipiyle karşı karşıya kalınacağı görülmektedir. Artık uluslararası göçmenler, klasik göçmenler gibi içinde buldukları yeni topluma sosyal, ekonomik ve siyasi anlamda yatırım yapmakla kalmayıp aynı zamanda onlardan farklı olarak köken ülkelerindeki toplumun günlük yaşantısında da yer almakta ve orayı terk etmemektedirler (Yaşar, 2014, s. 16). Dolayısıyla Türkiye'nin sığınmacılara geçici gözüyle bakmaması gerekmekte ve buna yönelik uzun soluklu projeler üretmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak Gaziantep şehrinde sığınmacılara yönelik *olumsuz algının* büyük ölçüde yaşanmışlıktan ziyade genel kanıdan ileri geldiğini söyleyebiliriz. Bu olumsuz algı *ekonomik ve kültürel kökenli sorunlar* nedeniyle oluşmaktadır. Özellikle kira fiyatlarındaki artış kiracıların memnuniyetsizliğini arttırmıştır. Memnuniyetsizliğin diğer önemli sebeplerinden biri ise kültürel çatışmadır. Bu sorunların tespit edilip uzun soluklu bir planlamaya tabi tutulması zorunludur.

Kaynakça

Agblorti, S.K.M. (2006), *Refugee-Host Interaction: Case of Kisan Refugee Settlement in Ghana, Master's Thesis, Department of Geography and Tourism, University of Cape Coast, Cape Coast.*

- Aliyev , R., & Ögülmüş, S. (2016). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Kültürlenme Düzeylerinin İncelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 89-124.
- Bakewell, O. (2001), Refugee aid and protection in rural Africa: Working In Parallel or Cross Purposes, New Issues in Refugee Research Working Paper, No. 35. <http://www.unhcr.org/research/RESEARCH/3ae6a0d04.pdf> (accessed 5 November 2004).
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation, and Adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46(1), 5-68.
- Clark, Bruce (2008), İki Kere Yabancı: Kitleli İnsan İhracı Modern Türkiye'yi ve Yunanistan'ı Nasıl Biçimlendirdi?, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erbaş, H. (2007). *Fark/Kimlik Sınıf*. Ankara: Eos Yayınevi.
- IOM. (2016, 5 13). *International Organisation of Migration* . 5 13, 2016 tarihinde <http://www.iom.int>: <http://www.iom.int/world-migration> adresinden alındı
- Marfleet, P. (2006). *Refugees in a Global Era*. London: Palgrave Macmillan.
- Meşe, G. (1999). *Sosyal Kimlik ve Yaşam Stilleri*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Montreuil, A., & Bourhis, R. Y. (2001). Majority acculturation orientations toward "valued" and "devalued" immigrants. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(6), 698-719.
- O'Neill, M. (2013). Re-imagining Diaspora Through Ethno-mimesis: Humiliation, Human Dignity and Belonging. O. G. Bailey, M. Georgiou, & R. Harindranath içinde, *Transnational Lives and The Media: Re-Imagining Diaspora* (s. 72-81). New York: Palgrave Macmillan.
- Romero, A. J., & Roberts, R. E. (2003). Stress Within a Bicultural Context for Adolescents of Mexican Descent. *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology*, 9(2), 171-184.
- Sirkeci, İ., Yüceşahin, M. M., & Şeker, B. D. (2015). Uyum Çalışmalarına Giriş. B. D. Şeker, İ. Sirkeci, & M. M. Yüceşahin içinde, *Göç ve Uyum* (s. 1-10). London: Transnational Press London.
- Sönmez, M. E. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Gaziantep Şehrindeki Mekânsal Dağılışı ve Geleceği, *TÜCAUM Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 13-14 Ekim 2016, Ankara.
- Şeker, B. D. (2015). Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. B. D. Şeker, İ. Sirkeci, & M. M. Yüceşahin içinde, *Göç ve Uyum* (s. 11-26). London: Transnational Press London.
- Türker, D., & Yıldız, A. (2015). Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi. B. D. Şeker, İ. Sirkeci, & M. M. Yüceşahin içinde, *Göç ve Uyum* (s. 27-38). London: Transnational Press London.
- UNHCR. (2016, 5 13). *The UN Refugee Agency*. 5 13, 2016 tarihinde <http://www.unhcr.org>: <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=648> adresinden alındı
- Van Oudenhoven, J. P., Ward, C., & Masgoret, A. M. (2006). Patterns of Relations Between Immigrants and Host Societies. *International Journal of Intercultural Relations*, 30(6), 637-651.
- Yaşar, R. (2014). *Kilis'te Sığınmacı Algısı Toplumsal Otizm ve Ötekileştirme Sürecinin İlk Görünümleri*. Kilis: Kilis 7 Aralık Üniversitesi Matbaası.